

Γιατί το νερό είναι δημόσια υπηρεσία: ξεσκεπάζουμε τους μύθους της ιδιωτικοποίησης

Διεθνής Ερευνητική Ομάδα Δημόσιων Υπηρεσιών (PSIRU)

Γιατί το νερό είναι δημόσια υπηρεσία: ξεσκεπάζουμε τους μύθους τής ιδιωτικοποίησης

1. Εισαγωγή	2
2. Η κρατική ιδιοκτησία είναι κάτι φυσιολογικό	3
3. Εκτεταμένη διακοπή της ιδιωτικοποίησης της ύδρευσης	3
4. Αποδοτικότητα και επιδόσεις	4
5. Επενδύσεις	4
6. Τιμές	5
7. Ανταγωνισμός και καρτέλ	5
8. Αντίδραση των πολιτών	6
9. Διαφθορά και απάτη	6
10. Έλλειψη λογοδοσίας	7
11. Επίπλαστα οικονομικά οφέλη	7
12. Συμπέρασμα: ο δημόσιος τομέας και το δικαίωμα στην ύδρευση	8
13. Πηγές	9

1. Εισαγωγή

Το φάσμα της ιδιωτικοποίησης της ύδρευσης κατατράχει για μια ακόμη φορά τους λαούς της Ευρώπης. Από την δεκαετία του 1980 έως την δεκαετία του 2000 την ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης προωθούσαν πολυεθνικές εταιρείες, δεξιοί πολιτικοί και διεθνείς οργανισμοί, μεταξύ των οποίων και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η αντίδραση των πολιτών εκδηλώθηκε με εκστρατείες των πολιτών, οι οποίες πάγωσαν ή ακόμη και ακύρωσαν την ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης σχεδόν σε κάθε χώρα της Ευρώπης και σε πολλές χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο.

Τώρα, όμως, η απειλή είναι πάλι εδώ.

Αυτό οφείλεται στο ότι η ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών έχει οριστεί ως μία από τις προϋποθέσεις για την λήψη οικονομικής ενίσχυσης από την ΕΕ, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) —την γνωστή μας «τρίκα». Οι προϋποθέσεις για την Ελλάδα περιλαμβάνουν την ιδιωτικοποίηση πολλών δημόσιων οργανισμών, μεταξύ των οποίων και την πλήρη ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών ύδρευσης Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Η τρίκα αναμένει δραστική μείωση του δημόσιου τομέα και από την Πορτογαλία, γι' αυτό και εξετάζεται η ιδιωτικοποίηση της εταιρείας ύδρευσης Aguas de Portugal. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η ΕΚΤ ζήτησαν από την Ιταλία να σχεδιάσει την ιδιωτικοποίηση και απελευθέρωση της αγοράς ύδρευσης, παρά την αντίθετη ψήφο της συντριπτικής πλειοψηφίας σε σχετικό δημοψήφισμα.

Γενικότερα, οι νέες κεντρικές οικονομικές πολιτικές της ΕΕ πιέζουν περισσότερο για την απελευθέρωση και ιδιωτικοποίηση όλων των δημόσιων υπηρεσιών, επιβάλλοντας ακόμη αυστηρότερους περιορισμούς στις δημόσιες δαπάνες.

Στις «γειτονικές» χώρες εκτός ΕΕ την ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης εξακολουθούν να προωθούν η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΒΡΔ) και ο Διεθνής Οργανισμός Χρηματοδότησης (ΙΦΚ, δηλαδή το τμήμα της Παγκόσμιας Τράπεζας που έχει ως αποστολή την στήριξη του ιδιωτικού τομέα) παρά τις μέχρι σήμερα αποτυχίες αυτής της πολιτικής.

Ενόψει των παραπάνω η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Συνδικάτων Δημόσιων Υπηρεσιών (EPSU) εκδίδει σε πολλές γλώσσες αυτό το βιβλιαράκι με τους λόγους για τους οποίους πρέπει να αντισταθούμε στην ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης. Το βιβλιαράκι συνέταξε η ομάδα PSIRU του Πανεπιστημίου του Γκρίνουιτς βάσει εμπειρικών στοιχείων και παραθέτοντας τις σχετικές πηγές. Σκοπός του είναι όχι μόνο να υποστηρίξει εκστρατείες κατά της ιδιωτικοποίησης της ύδρευσης, αλλά και να υπενθυμίσει γιατί ο δημόσιος τομέας υπερέχει κατά πολύ στην παροχή υπηρεσιών ύδρευσης.

Ο ΟΗΕ το 2010 διακήρυξε ότι η ύδρευση και η αποχέτευση αποτελούν ανθρώπινο δικαίωμα και υποχρεώνει τις κυβερνήσεις να παρέχουν στους πολίτες τους οικονομικά προσιτή πρόσβαση σε ασφαλές, καθαρό νερό και σε δίκτυο αποχέτευσης. Τα ευρωπαϊκά συνδικάτα του δημόσιου τομέα θα εγκαινιάσουν μια «Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών», για να προωθήσουν την υλοποίηση αυτού του ανθρώπινου δικαιώματος και να αντισταθούν στην απελευθέρωση των υπηρεσιών ύδρευσης στην ΕΕ.

Jan Willem Goudriaan
Αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας της EPSU

2. Η κρατική ιδιοκτησία είναι κάτι φυσιολογικό¹

Η ιδιωτικοποίηση συστημάτων ύδρευσης είναι ασυνήθιστη. Από τον 19^ο αιώνα σχεδόν όλες οι χώρες έχουν αναθέσει τις υπηρεσίες ύδρευσης στον δημόσιο τομέα, επειδή οι ιδιωτικές εταιρείες δεν ήταν διατεθειμένες να επενδύσουν όσα απαιτούσε μια δημόσια υπηρεσία και χρέωναν υπέρογκα ποσά εξαιτίας του μονοπωλιακού χαρακτήρα της υπηρεσίας. Έτσι, η ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης παραμένει ασυνήθιστη. Οι υπηρεσίες ύδρευσης ανήκουν και παρέχονται από τον δημόσιο τομέα σε ποσοστό μεγαλύτερο του 90% των 400 μεγαλύτερων πόλεων του κόσμου (πόλεις με πληθυσμό μεγαλύτερο από 1 εκατομμύριο). Στις μικρές πόλεις και στην επαρχία το ποσοστό είναι ακόμη μεγαλύτερο.

Στην Ευρώπη οι μόνες χώρες όπου η πλειοψηφία των υπηρεσιών ύδρευσης έχουν ιδιωτικοποιηθεί είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία, η Ισπανία και η Δημοκρατία της Τσεχίας. Στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες η ύδρευση παρέχεται από τον δημόσιο τομέα σε ολόκληρη την επικράτεια ή στο μεγαλύτερο τμήμα της. Στην Γερμανία οι υπηρεσίες ύδρευσης παρέχονται από τον δημόσιο τομέα παντού εκτός από το Βερολίνο (με την ιδιωτική υπηρεσία ύδρευσης του οποίου έχουν ανακύψει πολλά προβλήματα, όπως θα δείτε παρακάτω). Οι Κάτω Χώρες νομοθέτησαν το 2004 ότι είναι παράνομο οποιοσδήποτε πλην οργανισμού τού δημόσιου τομέα να παρέχει υπηρεσίες ύδρευσης. Στην Ιταλία το 2011 καταψηφίστηκε με δημοψήφισμα ένας νόμος που θα διευκόλυνε την ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης (δείτε παρακάτω).

Εκτός Ευρώπης παρατηρείται πολύ περιορισμένη ιδιωτικοποίηση. Στις ΗΠΑ περίπου το 85% των υπηρεσιών ύδρευσης ανήκουν και λειτουργούν από τον δημόσιο τομέα, στην Ιαπωνία το 100%. Στις αναπτυσσόμενες χώρες η Παγκόσμια Τράπεζα, το ΔΝΤ και πολυεθνικές εταιρείες προσπάθησαν να πείσουν τις κυβερνήσεις να ιδιωτικοποιήσουν τις υπηρεσίες ύδρευσης, μα ιδιωτικές εταιρείες παραμένουν σε λίγες μόνο πόλεις. Κατά το παρελθόν η ύδρευση ιδιωτικοποιήθηκε σε ορισμένες αποικίες ή χώρες με οικονομικές δυσκολίες στις οποίες οι ομολογιούχοι ανέλαβαν τον έλεγχο των δημόσιων οικονομικών (όπως στην Τουρκία και στο Μαρόκο προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα), αλλά αυτές οι πρώιμες ιδιωτικοποιήσεις συνήθως τελείωναν με το τέλος του οικονομικού ελέγχου.

3. Εκτεταμένη διακοπή τής ιδιωτικοποίησης της ύδρευσης²

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μείωση των ιδιωτικοποιήσεων, στην Ευρώπη και σε όλον τον κόσμο, αφού οι ιδιωτικές εταιρείες δεν απέδιδαν τα αναμενόμενα, δεν έκαναν επαρκείς επενδύσεις και επέβαλαν υπέρογκες χρεώσεις.

Στην Γαλλία, χώρα στην οποία εδρεύει μία από τις μεγαλύτερες πολυεθνικές εταιρείες ύδρευσης, πολλές πόλεις έχουν πλέον απορρίψει την ιδιωτικοποίηση. Το 2010 η πόλη τού Παρισιού αποφάσισε να ξανακάνει τις υπηρεσίες ύδρευσης δημοτικές, μετά από 25 χρόνια που τις παρείχαν οι δύο μεγαλύτερες ιδιωτικές εταιρείες της Γαλλίας, Suez και Veolia. Η ύδρευση στο Παρίσι είναι πλέον φθηνότερη. Οι πόλεις της Γκρενόμπλ και του Σερμπούργκ έχουν επίσης δημοτικοποιήσει ξανά τις δικές τους υπηρεσίες ύδρευσης, ενώ και άλλες πόλεις, μικρές και μεγάλες (μεταξύ των οποίων το Μπορντό), συζητούν το ενδεχόμενο.

Στην Ουγγαρία, η πόλη του Πεκς δημοτικοποίησε ξανά τις υπηρεσίες ύδρευσης της το 2010, διακόπτοντας την σύμβαση που είχε με μια θυγατρική της Suez· η πόλη τού Κάποσβαρ επίσης δημοτικοποίησε ξανά την δική της υπηρεσία ύδρευσης. Κατά την προηγούμενη δεκαετία συμβάσεις με ιδιωτικές εταιρείες ύδρευσης έχουν διακόψει: η πόλη του Πότσδαμ στην Γερμανία· αρκετές πόλεις στις ΗΠΑ, όπως Ατλάντα, Μιλγουόκι, Γκάρι

και Λαρέντο· η πόλη τού Χάμιλτον στον Καναδά· η Αττάλεια στην Τουρκία και πόλεις σε πολλές άλλες χώρες, μεταξύ των οποίων η Ουκρανία, το Καζακστάν, η Γεωργία, το Ουζμπεκιστάν, ο Καναδάς, η Βραζιλία, η Αργεντινή, η Ουρουγουάη, η Νότια Αφρική, η Τανζανία και η Μαλαισία.

4. Αποδοτικότητα και επιδόσεις³

Οι υποστηρικτές της ιδιωτικοποίησης διατείνονται ότι οι ιδιωτικές εταιρείες είναι πιο αποδοτικές από εκείνες τού δημόσιου τομέα και πολλοί πείθονται, αν και τα εμπειρικά στοιχεία καταδεικνύουν ότι αυτό είναι αναληθές. Πολλές μελέτες έχουν συγκρίνει την αποδοτικότητα των δημόσιων και των ιδιωτικών εταιρειών ύδρευσης σε διάφορες χώρες. Μια διεξοδική επισκόπηση από πανεπιστημιακούς το 2008 κατέληξε ότι «οι περισσότερες μελέτες δεν εντόπισαν σημαντικές διαφορές στο κόστος ή στην αποδοτικότητα μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών εταιρειών». Μια λεπτομερής μελέτη στο Ηνωμένο Βασίλειο — όπου έχει σημειωθεί η μεγαλύτερη ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης— κατέδειξε ότι 11 χρόνια μετά την ιδιωτικοποίηση οι ιδιωτικές εταιρείες ύδρευσης είχαν γίνει λιγότερο αποδοτικές από όσο ήταν ο δημόσιος τομέας, παρ' ότι είχαν πρόσβαση σε καλύτερη τεχνολογία.

Αυτό το γνωρίζουν η Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ. Ένα έγγραφο πολιτικής του ΔΝΤ το 2004 ανέφερε ότι «τα εμπειρικά στοιχεία είναι ανάμεικτα» όσον αφορά στην σχετική αποδοτικότητα του ιδιωτικού τομέα. Μια παγκόσμια επισκόπηση εμπειρικών στοιχείων για τις υπηρεσίες ύδρευσης και ενέργειας από την Παγκόσμια Τράπεζα το 2005 κατέληξε ότι δεν υπήρχε «στατιστικώς σημαντική διαφορά στην αξιολόγηση της αποδοτικότητας μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών εταιρειών παροχής».

Οι ιδιωτικές εταιρείες δεν έχουν καλύτερη τεχνική και οικονομική αποδοτικότητα. Τα χαμηλότερα ποσοστά διαρροών στην Ευρώπη σημειώνονται στις Κάτω Χώρες και στην Γερμανία, όπου η διαχείριση σχεδόν όλων των συστημάτων γίνεται από δημόσιες εταιρείες. Η Veolia, μία από τις δύο μεγαλύτερες πολυεθνικές στον χώρο τής ύδρευσης, επέτρεπε εν γνώσει της να χύνονται ανεπεξέργαστα λύματα στον ποταμό Σεν των Βρυξελλών, επιδιώκοντας έτσι να πιέσει τους πολίτες να πληρώσουν περισσότερα για να λειτουργήσουν εγκαταστάσεις επεξεργασίας. Στην Χιλή, η Suez διατάχθηκε να καταβάλει στους πολίτες 5 εκατομμύρια δολάρια ως αποζημίωση για τις δυσάρεστες οσμές που αναδίδονταν από τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων της.

Επίσης, η ιδιωτικοποίηση επιφέρει επιπλέον κόστη, όπως για την υποβολή προσφορών, για την επίβλεψη και για την αντιμετώπιση των αστοχιών και των προβλημάτων που ανακύπτουν από την ιδιωτικοποίηση.

5. Επενδύσεις⁴

Οι ιδιωτικές εταιρείες ποτέ δεν επένδυσαν αρκετά στα δημόσια συστήματα ύδρευσης. Σε όλες τις χώρες τής Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής ο δημόσιος τομέας πλήρωσε τα δίκτυα. Ακόμη και στην Γαλλία, όπου παραμένουν ιδιωτικές εταιρείες από τον 19^ο αιώνα, οι επενδύσεις για την επέκταση των συστημάτων έγιναν από τους δήμους, όχι από τις εταιρείες.

Ακόμη και σήμερα, ακόμη και στην Ευρώπη, σχεδόν όλες οι χώρες στηρίζονται στον δημόσιο τομέα για να χρηματοδοτήσει επενδύσεις στις υπηρεσίες ύδρευσης. Στην Γαλλία το 2009 μια έγκριτη έκθεση ανέφερε ότι: «η χρηματοδότηση υπηρεσιών ύδρευσης εξακολουθεί να γίνεται κατεξοχήν από τον δημόσιο τομέα, αφού η συμμετοχή τού ιδιωτικού στις επενδύσεις ανέρχεται μόλις στο 12%». Στην Ουγγαρία, για παράδειγμα, ακόμη και σε

πόλεις όπου η ύδρευση έχει ιδιωτικοποιηθεί, οι επενδύσεις χρηματοδοτούνται από την κεντρική διοίκηση. Το «Ταμείο Συνοχής» τής ΕΕ έχει επίσης προσφέρει πολλά χρήματα για επενδύσεις σε υπηρεσίες ύδρευσης σε πολλές χώρες στην κεντρική και στην νότια Ευρώπη. Αυτό, όμως, ίσως σταματήσει, αφού οι κανόνες τής ΕΕ δεν επιτρέπουν την δαπάνη χρημάτων από το Ταμείο Συνοχής για την ενίσχυση ιδιωτικών εταιρειών.

Όταν οι ιδιωτικές εταιρείες επενδύουν, προσβλέπουν σε εγγυημένα υπερκέρδη. Στην Αγγλία, η ιδιωτική εταιρεία ThamesWater θέλει να φτιάξει έναν ακριβό νέο κεντρικό υπόνομο για το Λονδίνο, μα ζητά τα ετήσια κέρδη της να υπερβαίνουν το κόστος της επένδυσης κατά 100 και πλέον εκατομμύρια στερλίνες.

Ο δημόσιος τομέας ευθύνεται και για όλες σχεδόν τις επενδύσεις στην ύδρευση στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ακόμη και στην Αφρική και στην Ινδία το 65% έως 90% των επενδύσεων γίνονται από τον δημόσιο τομέα, ενώ οι υπόλοιπες χρηματοδοτούνται μέσω κρατικής επιχορήγησης —ο ιδιωτικός τομέας δεν επενδύει σχεδόν τίποτε.

6. Τιμές⁵

Οι ιδιωτικές εταιρείες χρεώνουν υψηλότερες τιμές από τις εταιρείες τού δημόσιου τομέα. Μια μελέτη στην Γαλλία το 2004 σύγκρινε τις τιμές που χρέωναν όλες οι εταιρείες ύδρευσης, ιδιωτικές και δημόσιες. Αφού έλαβε υπόψη άλλες διαφορές, όπως την πυκνότητα του πληθυσμού, κατέληξε ότι οι τιμές των ιδιωτικών εταιρειών ήταν τουλάχιστον 16% υψηλότερες από των δημόσιων. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι τιμές τής ύδρευσης αυξήθηκαν 40% περισσότερο από άλλες τιμές τα 17 χρόνια μετά την ιδιωτικοποίηση, αν και δεν υπήρξε μεταβολή στο λειτουργικό κόστος. Όλες οι αυξήσεις τιμών σήμαιναν υψηλότερα κέρδη.

Σε όλον τον κόσμο οι δήμοι μάχονται διαρκώς για να μην επιτρέψουν στις ιδιωτικές εταιρείες ύδρευσης να επιβάλουν υπέρογκες χρεώσεις. Στο Ταλίν τής Εσθονίας το δημοτικό συμβούλιο, η κυβέρνηση, ο Επίτροπος Διοικήσεως και η Αρχή Ανταγωνισμού έχουν όλοι καταδικάσει τις υπέρογκες χρεώσεις που επέβαλε η ιδιωτική εταιρεία που εξαγόρασε τις υπηρεσίες ύδρευσης το 2000. Στην Αυστραλία η πόλη της Αδελαΐδας έχει μόλις ανακτήσει 14 εκατομμύρια δολάρια από υπέρογκες χρεώσεις που επέβαλλε η ιδιωτική εταιρεία ύδρευσης την τελευταία δεκαετία. Στην Χιλή επιβλήθηκε σε ιδιωτική εταιρεία που ανήκει σε συνταξιοδοτικό ταμείο τού Καναδά πρόστιμο 2 εκατομμυρίων δολαρίων για υπέρογκες χρεώσεις.

Σε πρόσφατο έγγραφο της Παγκόσμιας Τράπεζας υποστηρίζεται ότι έχουν σημειωθεί κέρδη στην παραγωγικότητα της εργασίας λόγω των μειώσεων προσωπικού, αλλά δεν έχουν συνοδευτεί από χαμηλότερες τιμές ή μεγαλύτερες επενδύσεις, οπότε «η ιδιωτική εταιρεία παροχής μπορεί να δρέψει όλα τα οφέλη υπό την μορφή κερδών χωρίς να μετακυλήσει στους καταναλωτές καμία ωφέλεια από την μείωση των δαπανών».⁶

7. Ανταγωνισμός και καρτέλ⁷

Η ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης δεν επιφέρει κανένα από τα υποτιθέμενα οφέλη τού ανταγωνισμού. Αποτελεί πάντα μονοπωλιακή υπηρεσία, οπότε οι εταιρείες δεν ανταγωνίζονται η μία την άλλη στην προσέλκυση πελατείας. Στην πραγματικότητα, οι εταιρείες συνήθως αποφεύγουν να ανταγωνίζονται η μία την άλλη ήδη από το στάδιο της σύναψης συμβάσεων.

Καμία από τις ιδιωτικές εταιρείες ύδρευσης στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν αντιμετώπισε ανταγωνισμό κατά την υποβολή προσφορών για την εξασφάλιση της πολύτιμης άδειας λειτουργίας. Στην συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων στην Γαλλία και στην Ισπανία —και σε πολλές περιπτώσεις στην Ιταλία και στην κεντρική Ευρώπη— η αρχική ιδιωτικοποίηση δεν προέκυψε από ανταγωνιστική υποβολή προσφορών.

Στην Γαλλία και στην Ιταλία οι Αρχές Ανταγωνισμού έχουν καταδικάσει τις ιδιωτικές εταιρείες για μη ανταγωνιστική συμπεριφορά. Στην Γαλλία οι Suez και Veolia διατάχθηκαν να καταργήσουν πλήθος «κοινοπραξιών» τις οποίες είχαν συστήσει για να ωφελούνται αμφότερες από τις συμβάσεις αντί να ανταγωνίζονται η μία την άλλη.

Το 2012 η ΕΕ ανακοίνωσε ότι άρχισε να ερευνά επίσημα καταγγελίες κατά των 3 μεγάλων γαλλικών εταιρειών ύδρευσης (Suez, Veolia και SAUR) για συμπαιγνία στην Γαλλία. Η ΕΕ έχει ήδη επιβάλει πρόστιμο 8 εκατομμυρίων ευρώ στην Suez για παραβίαση χώρου τον οποίο είχαν σημάνει οι επιθεωρητές ως μη προσπελάσιμο έως την λήξη της έρευνας.

8. Αντίδραση των πολιτών⁸

Υπάρχει εκτεταμένη αντίδραση των πολιτών στην ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης, σε όλον τον κόσμο. Τα τελευταία 20 χρόνια δημοφιλείς εκστρατείες έχουν παγώσει ή αντιστρέψει ιδιωτικοποιήσεις σε πολλές πόλεις, μικρές και μεγάλες, σε ολόκληρη την Ευρώπη. Οσάκις η ιδιωτικοποίηση έχει τεθεί σε δημοψήφισμα έχει καταψηφιστεί από την συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών.

Τον Ιούνιο του 2011 ο ιταλικός λαός καταψήφισε αθρόα σε δημοψήφισμα ένα νομοσχέδιο που αφορούσε στην απελευθέρωση και ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης.

Το 2003 μια επιτυχημένη εκστρατεία ώθησε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να απορρίψει τις προτάσεις της Επιτροπής να γίνει η απελευθέρωση των υπηρεσιών ύδρευσης υποχρεωτική σε όλη την Ευρώπη.

Ακόμη και στο Ηνωμένο Βασίλειο, μετά από 17 χρόνια ιδιωτικοποίησης, μια σαφής πλειοψηφία υποστηρίζει την επιστροφή της ύδρευσης της Αγγλίας στον δημόσιο τομέα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα δημοσκόπησης του BBC το 2006. Στην Σκωτία και στην Βόρεια Ιρλανδία η υπηρεσία παραμένει δημόσια λόγω της μαζικής αντίδρασης των πολιτών.

9. Διαφθορά και απάτη⁹

Η ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης συνδέεται στενά με περιστατικά διαφθοράς και απάτης. Οι εταιρείες έχουν κίνητρο δωροδοκίας, αν πρόκειται να εξασφαλίσουν επικερδείς, μακροχρόνιες συμφωνίες.

Δικαστήρια στην Γαλλία, στην Ιταλία και στις ΗΠΑ έχουν καταδικάσει στελέχη και αξιωματούχους του Δημοσίου για δωροδοκίες που έλαβαν από θυγατρικές των Suez και Veolia. Αμφότεροι οι όμιλοι «έχουν τεθεί υπό έλεγχο σε ουκ ολίγες ποινικές και αστικές υποθέσεις, για κατηγορίες όπως δωροδοκία αξιωματούχων του Δημοσίου, παράνομες πολιτικές δωρεές, μίζες, μη ανταγωνιστικό καθορισμό τιμών, σύναψη καρτέλ και λογιστικούς χειρισμούς που ισοδυναμούν με απάτη». Σύμφωνα με μια έκθεση του 1997 του Ελεγκτικού Συνεδρίου της Γαλλίας («CourdesComptes»), το σύστημα ιδιωτικοποίησης στο οποίο στήριξαν την εθνική τους κυριαρχία οι Suez και Veolia έπασχε από συστηματικά ελαττώματα: «Η έλλειψη επίβλεψης και ελέγχου των παραχωρημένων δημόσιων

υπηρεσιών, επιβαρυνόμενη από την έλλειψη διαφάνειας αυτής της μορφής διοίκησης, έχει οδηγήσει σε καταχρήσεις».

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η SevernTrentWater καταδικάστηκε για σοβαρή απάτη, επειδή είχε παράσχει ψευδή στοιχεία στην ρυθμιστική αρχή, βάσει των οποίων μπόρεσε να υπερχρεώσει τους πελάτες κατά 42 εκατομμύρια στερλίνες σε ένα έτος. Άλλες εταιρείες ύδρευσης έχουν παραδεχθεί παρόμοιες πράξεις.

10. Έλλειψη λογοδοσίας¹⁰

Οι ιδιωτικές εταιρείες ύδρευσης προτιμούν να δρουν μυστικά, ώστε να μπορούν να πείθουν τους πολιτικούς να υπογράψουν μαζί τους πλουσιοπάροχες συμβάσεις χωρίς να ενημερώνονται οι πολίτες. Για αυτόν τον λόγο οι περισσότερες συμβάσεις ύδρευσης με ιδιωτικές εταιρείες είναι μυστικά έγγραφα, ώστε να είναι αδύνατη η λογοδοσία ενώπιον των πολιτών.

Το 1999 η πόλη τού Βερολίνου ιδιωτικοποίησε την υπηρεσία ύδρευσής της, για να βοηθήσει στην αποπληρωμή των χρεών της, παρά την έντονη αντίδραση των πολιτών. Πούλησε το 49,9% της εταιρείας σε κοινοπραξία μιας γαλλικής πολυεθνικής (Veolia) και μιας γερμανικής πολυεθνικής (RWE), οι οποίες απαίτησαν έγγραφη εγγύηση μεγάλου κέρδους. Το Δημοτικό Συμβούλιο συμφώνησε, αλλά η σύμβαση κρατήθηκε κρυφή από τους δημότες τού Βερολίνου. Μέχρι το 2011 οι τιμές είχαν ξεπεράσει τον πληθωρισμό κατά περισσότερο από το ένα τρίτο του και οι συμμετέχοντες στην εκστρατεία απαίτησαν την διεξαγωγή δημοψηφίσματος, στο οποίο η συντριπτική πλειοψηφία απαίτησε την δημοσιοποίηση της σύμβασης. Τον Ιανουάριο του 2012 το Γραφείο Ανταγωνισμού τής Γερμανίας απεφάνθη ότι η σύμβαση παραβιάζει το γερμανικό δίκαιο περί ανταγωνισμού, ώστε η εταιρεία αναγκάστηκε σε μείωση τιμών κατά 19%. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επίσης εξετάζει αν η σύμβαση παραβιάζει την νομοθεσία της ΕΕ κατά της παράνομης κρατικής επιχορήγησης σε ιδιωτικές εταιρείες.

Ο κόσμος πιστεύει ότι οι ρυθμιστικές αρχές βοηθούν στην προστασία των πολιτών, αλλά εκείνες προβαίνουν και σε μυστικές διαπραγματεύσεις με τις εταιρείες, γι' αυτό και επηρεάζονται υπέρ των εταιρειών. Η ρυθμιστική αρχή OFWAT του Ηνωμένου Βασιλείου έχει κατ' επανάληψη αποτύχει να αποτρέψει τις ιδιωτικές εταιρείες να απολαύουν μεγαλύτερα κέρδη μέσω ελλιπών δαπανών, έχει επιτύχει να εντοπίσει απάτες τις οποίες διέπραξαν οι εταιρείες και έχει δώσει στις εταιρείες το δικαίωμα 25ετούς ειδοποίησης πριν λήξουν οι άδειές τους —ουσιαστικά διασφαλίζοντάς τους παντοτινό μονοπώλιο.

11. Επίπλαστα οικονομικά όφελη¹¹

Ο επίσημος λόγος για την ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης και άλλων δημόσιων υπηρεσιών υποτίθεται ότι είναι η απόκτηση εσόδων με τα οποία οι κυβερνήσεις θα μπόρεσουν να εξοφλήσουν τα χρέη τους. Στην πραγματικότητα, όμως, οι κυβερνήσεις έχουν έσοδα πολύ μικρότερα από την πραγματική αξία των ιδιωτικοποιημένων εταιρειών, ειδικά αν οι αγοραστές γνωρίζουν ότι αναγκάζονται να πουλήσουν, σε οποιαδήποτε τιμή. Αν οι εταιρείες όντως καταβάλλουν μεγάλο ποσό, συνήθως οφείλεται στο ότι τους επιτρέπεται να επιβάλλουν υψηλότερες χρεώσεις.

Στην Γαλλία ήταν σύνηθες οι ιδιωτικές εταιρείες να καταβάλλουν εκατομμύρια ευρώ για να τους παραχωρηθεί άδεια δραστηριοποίησης στον τομέα τής ύδρευσης. Κατόπιν, οι εταιρείες προσέθεταν το κόστος αυτού του «τέλους εισόδου» στους λογαριασμούς ύδρευσης, οπότε τα έσοδα του δήμου ουσιαστικά προέρχονταν όλα από τους

καταναλωτές. Ως εκ τούτου, το κοινοβούλιο της Γαλλίας εισήγαγε έναν νέο νόμο το 1993, τον λεγόμενο «νόμο Σαπέν», ο οποίος ορίζει ότι είναι παράνομο μια ιδιωτική εταιρεία να αγοράζει άδεια παροχής ύδρευσης από έναν δήμο.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο η κυβέρνηση της κ. Θάτσερ πούλησε τις εταιρείες ύδρευσης προς 5,2 δισεκατομμύρια στερλίνες. Η κυβέρνηση, όμως, παρέγραψε το χρέος των εταιρειών, που ανερχόταν στα 5 δισεκατομμύρια στερλίνες, και τους έδωσε και 1,5 δισεκατομμύρια στερλίνες σε μετρητά ως ενίσχυση, οπότε ουσιαστικά έχασε χρήματα. Τα επόμενα χρόνια έχασε ακόμη περισσότερα, αφού απώλεσε τα μερίσματα από τα κέρδη και παρείχε έκπτωση φόρου στις εταιρείες.

Οι ιδιωτικοποιήσεις είναι κακός τρόπος αύξησης των εσόδων. Μετά από όλες τις ιδιωτικοποιήσεις που έκαναν οι κυβερνήσεις της Θάτσερ στο Ηνωμένο Βασίλειο σε διάστημα 17 ετών, το κρατικό χρέος ήταν σχεδόν ίδιο με το αρχικό. Αλλά οι επενδύσεις στον δημόσιο τομέα μειώθηκαν και δεν αντισταθμίστηκαν από τον ιδιωτικό τομέα, οπότε η οικονομία συνολικά είχε λιγότερα πραγματικά περιουσιακά στοιχεία. Άρα, η μεγαλύτερη ιδιωτικοποίηση που έγινε ποτέ δεν μείωσε το κρατικό χρέος ούτε οδήγησε σε ιδιωτικές επενδύσεις.

12. Συμπέρασμα: ο δημόσιος τομέας και το δικαίωμα ύδρευσης¹²

Αυτό το βιβλιαράκι συνόψισε την πικρή εμπειρία των καταστροφικών συνεπειών της ιδιωτικοποίησης στις τιμές, στις επενδύσεις, στην αποδοτικότητα, στην λογοδοσία και στην διαφάνεια.

Η προφανής εναλλακτική λύση είναι μια δημόσια υπηρεσία ύδρευσης, κάτι που προτιμάται από την συντριπτική πλειονότητα των χωρών κατά το μεγαλύτερο μέρος των τελευταίων 150 ετών. Δημόσια παροχή ύδρευσης σημαίνει ότι υπάρχει περισσότερη άμεση λογοδοσία στους πολίτες και στα εκλεγμένα δημοτικά συμβούλια· ότι η υπηρεσία δεν υποβαθμίζεται από εμπορικά μυστικά και τακτικές αύξησης κερδών· ότι λειτουργεί εξίσου ή πιο αποδοτικά, με χαμηλότερο κόστος συναλλαγών, μικρότερο κίνδυνο διαφθοράς και περισσότερες επενδύσεις στο σύστημα· και ότι επιβάλλει χαμηλότερες χρεώσεις. Η ιδιωτικοποίηση δεν ωφελεί κανέναν εκτός από τις ιδιωτικές εταιρείες.

Στις 28 Ιουλίου 2010, με το ψήφισμα 64/292, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ αναγνώρισε ως ανθρώπινο δικαίωμα την απόλαυση ύδρευσης και αποχέτευσης και αναγνώρισε ότι το καθαρό, πόσιμο νερό και οι εγκαταστάσεις αποχέτευσης είναι θεμελιώδεις παράγοντες για την επίτευξη όλων των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Την κίνηση αυτή υποστήριξαν 122 κράτη, δεν την καταψήφισε κανένα, ενώ 41 κράτη απείχαν —μεταξύ των οποίων 17 ευρωπαϊκά. Τώρα, ο ΟΗΕ προωθεί το ανθρώπινο δικαίωμα ύδρευσης ζητώντας από όλες τις κυβερνήσεις να αξιοποιήσουν όλους τους πόρους τους για να επιτύχουν καθολική πρόσβαση σε υπηρεσίες ύδρευσης.

Συνδικάτα δημόσιων υπηρεσιών και οι εταίροι τους διεξάγουν εκστρατεία για την συλλογή ενός εκατομμυρίου υπογραφών για να υποστηριχθεί η υλοποίηση του ανθρώπινου δικαιώματος στην παροχή ύδρευσης και αποχέτευσης. Αυτή η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών έχει τριπλό στόχο: (α) να διασφαλίσει το δικαίωμα που ψήφισε ο ΟΗΕ και να εξασφαλίσει καθολική πρόσβαση στην ΕΕ· (β) να υποχρεώσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υιοθετήσει μια στάση βασισμένη στα δικαιώματα των πολιτών και να μην απελευθερώσει τις υπηρεσίες ύδρευσης· (γ) να εντάξει την καθολική πρόσβαση σε υπηρεσίες ύδρευσης και αποχέτευσης στην αναπτυξιακή πολιτική της ΕΕ και να αυξήσει τις προσπάθειες και τις επενδύσεις της ΕΕ προς αυτήν την κατεύθυνση.

13. Πηγές

- ¹David Hall και Emanuele Lobina Μάρτιος 2011 [Trends in water privatisation \[Τάσεις στην ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης\]](#) PSIRU
- ²David Hall και Emanuele Lobina Μάρτιος 2011 [Trends in water privatisation \[Τάσεις στην ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης\]](#) PSIRU
- ³Bel G., Warner M. 2008 [Does privatization of solid waste and water services reduce costs? A review of empirical studies \[Η ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών διαχείρισης στερεών αποβλήτων και ύδρευσης μειώνει το κόστος: Μια επισκόπηση εμπειρικών μελετών.\]](#) Resources, Conservation and Recycling 52 (2008) 1337–1348
- Hall D. 2010 [Why we need public spending \[Γιατί χρειαζόμαστε τις δημόσιες δαπάνες\]](#) PSIRU· ΔΝΤ Public-Private Partnerships [Συμπράξεις Δημόσιου-Ιδιωτικού Τομέα] Μάρτιος 2004 <http://www.imf.org/external/np/fad/2004/pifp/eng/031204.htm>· Saal D., Parker D. και Weyman-Jones T. (2007) [Determining the contribution of technical change, efficiency change and scale change to productivity growth in the privatized English and Welsh water and sewerage industry: 1985–2000 \[Καθορισμός της συνεισφοράς των αλλαγών τεχνικής, αποδοτικότητας και κλίμακας στην αύξηση της παραγωγικότητας των ιδιωτικοποιημένων τομέων ύδρευσης και αποχέτευσης της Αγγλίας και της Ουαλίας: 1985–2000\]](#). JProdAnal (2007) 28:127–139· Adelaide Now Μάρτιος 24, 2011 [United Water pays \\$14m for breach of contract \[Η United Water πληρώνει 14 εκατ. δολάρια για παραβίαση σύμβασης\]](#)
- ⁴David Hall και Emanuele Lobina 2010 [The past, present and future of finance for investment in water systems \[Το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της χρηματοδότησης επενδύσεων σε συστήματα ύδρευσης\]](#) PSIRU· Pezon, Christelle. 2009 [Decentralization and Delegation of Water and Sanitation Services in France \[Αποκέντρωση και παραχώρηση των υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης στην Γαλλία\]](#) στο Water and Sanitation Services: public policy and management, επιμέλεια José Esteban Castro, Léo Heller Earthscan 2009· BBC 27 Οκτωβρίου 2011 [Expert claims River Thames 'super sewer is for profit' \[Ο «σούπερ υπόγειος» του Τάμεση «έχει σκοπό το κέρδος», σύμφωνα με έναν ειδικό\]](#)· David Hall και Emanuele Lobina Μάρτιος 2011 [Trends in water privatisation \[Τάσεις στην ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης\]](#) PSIRU
- ⁵Eshien Chong, Freddy Huet, Stephane Saussier και Faye Steiner 2006 [Public-Private Partnerships and Prices: Evidence from Water Distribution in France \[Συμπράξεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα και τιμές: στοιχεία από την διανομή του νερού στην Γαλλία\]](#) Review of Industrial Organization 29, Τεύχη 1-2, 149-169
- ⁶Katharina Gassner, Alexander Popov, και Nataliya Pushak. 2009. [Does private sector participation improve performance in electricity and water distribution? \[Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα κάνει πιο αποδοτική την διανομή ηλεκτρισμού και νερού;\]](#) PPIAFT Trends and Policy Options· αρ. 6. σ. 49
- ⁷Conseil de la concurrence, «[Marché de l'eau: le Conseil de la concurrence demande au ministre de remettre en cause les filiales communales de la CGE et de la SLDE](#)», [Αγορά νερού: το συμβούλιο κατά των μονοπωλίων ζητά από τον υπουργό να ερευνησει ξανά τις κοινές θυγατρικές των CGE και SLDE] Δελτίο Τύπου αρ. 22, 17 Ιουλίου 2002 Reuters Ιανουάριος 18, 2012 [EU to examine price fixing by French water utilities \[Η ΕΕ θα εξετάσει τον καθορισμό των τιμών από τις εταιρείες ύδρευσης της Γαλλίας\]](#)
- ⁸Hall D. et al. 2005 [Public Resistance to privatisation in Water and Electricity \[Λαϊκή αντίσταση στην ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης και του ηλεκτρισμού\]](#) Development in Practice, Τόμος 15, Τεύχη 3 & 4, Ιούνιος 2005· EPSU Φεβρουάριος 2012 [Italian Water Movement forces Montito to respect the result of the referendum \[Το ιταλικό κίνημα για την ύδρευση αναγκάζει τον Μόντι να σεβαστεί τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος\]](#)
- ⁹Hall D. [Privatisation, multinationals and corruption \[Ιδιωτικοποίηση, πολυεθνικές και διαφθορά\]](#) Development in Practice Τόμος 9, Τεύχος 5 Νοέμβριος 1999· “[Water and Power: The French Connection](#)” [Υδρευση και ενέργεια: ογαλλικός σύνδεσμος]· Courdes Comptes (1997) [La gestion des services publics locaux d'eau et d'assainissement \[Η διαχείριση των δημοτικών υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης\]](#).
- ¹⁰David Hall και Emanuele Lobina 2008 [From a private past to a public future? - the problems of water in England and Wales \[Από ένα ιδιωτικό παρελθόν σε ένα δημόσιο μέλλον: Τα προβλήματα ύδρευσης στην Αγγλία και στην Ουαλία\]](#) PSIRU· WASH News International 10 Αυγούστου 2011 [Germany: Berlin's water privatisation under investigation by EU \[Γερμανία: η ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης στο Βερολίνο στο μικροσκόπιο της ΕΕ\]](#)
- ¹¹David Hall και Emanuele Lobina 2008 [From a private past to a public future? - the problems of water in England and Wales \[Από ένα ιδιωτικό παρελθόν σε ένα δημόσιο μέλλον: Τα προβλήματα ύδρευσης στην Αγγλία και στην Ουαλία\]](#) PSIRU· Massimo Florio 2007 [A note on privatizations and public sector network: what \(not\) to learn from the UK experience \[Σημείωμα για τις ιδιωτικοποιήσεις και την καθαρή αξία του δημόσιου τομέα: τι πρέπει να \(μην\) μάθουμε από την εμπειρία του Ηνωμένου Βασιλείου\]](#) UNIMI Κείμενο Εργασίας αρ. 2007-18
- ¹²David Hall και Emanuele Lobina 2007 [Water as a Public Service \[Η ύδρευση ως δημόσια υπηρεσία\]](#) – PSIRU· Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης ΟΗΕ GA/10967 28 Ιουλίου 2010 [General Assembly Adopts Resolution Recognizing Access to Clean Water, Sanitation \[Η Γενική Συνέλευση υιοθετεί ψήφισμα που αναγνωρίζει την πρόσβαση σε καθαρό νερό και αποχέτευση\]](#)· EPSU www.epsu.org